

UNPROFOR
Zaštitne snage

ŠIFROVANI TELEGRAM

UNPROFOR KOMUNIKACIJE
18. SEPTEMBAR 1993, 11:36 sati
CZN-1181
CZG-1034 /rukom napisano/

/ZA OGRANIČENU DISTRIBUCIJU/

ZA: ANNAN, Ujedinje nacije, Njujork – 1150Z

INFORMACIJA: STOLTENBERG, MKBJ /Međunarodna konferencija o bivšoj Jugoslaviji/, Ženeva- 6705Z

OD:za /rukom napisano/ STOLTENBERG, UNPROFOR, Zagreb, Cedric Thornberry /u potpisu/

DATUM: 18. septembar 1993.

BROJ: UNPROFOR – Z – 1159 /rukom napisano/

PREDMET: Analiza političkih aspekata nedavnog sukoba u medačkom džepu

1. Prilažem Vam na uvid kopiju analize nedavnih događaja koju je sačinio Kirudji, koordinator za civilne poslove, Sektor sever. Po našem mišljenju, izneta argumentacija je mahom uverljiva. Događaji koji su se odigrali tokom poslednjih devet dana išli su na štetu hrvatske vlade. Pitamo se šta će sada neki pokušati da urade. Njihov položaj je svakako oslabljen usled onog što se desilo.

2. Posledice dva bilateralna sporazuma o BiH, zaključena ove nedelje u Ženevi, posebno sporazuma o "pravu na otepljenje", bi takođe mogle biti velikih razmera. Sledećeg utorka će sve oči sveta biti uperene ka sarajevskom aerodromu. Rukovodstvo RSK će oprezno i bez žurbe analizirati posledice koje po RSK ima proces u BiH i zadnji nepromišljeni čin Hrvatske vojske.

3. Peterson, koordinator za civilne poslove u Sektoru jug, javlja da je atmosfera u Kninu danas bila veoma napeta zbog opsega hotimičnog razaranja u prethodno okupiranim selima i autopsija koje se sada vrše nad vraćenim telima. Šire se priče o masovnim grobnicama. Sutra će se u Kninu održati komemorativna služba. Tamošnje rukovodstvo joj je već izjavilo da su, usled skorašnjih događaja, došli do zaključka da je malo verovatno da će i dalje prihvatati obnavljanje mandata u svom sadašnjem obliku. Malo je verovatno da se održi "sastanak o opštem prekidu vatre" s obe strane.

Endall.

/nečitak original/

SRSG /specijalni predstavnik generalnog sekretara/ FC /zapovednik snaga/ HCM
/načelnik civilnih poslova/ DFC /zamenik zapovednika snaga/ CAO /načelnik upravnih
poslova/ COS /načelnik generalštaba/ CMO /načelnik vojnih posmatrača/
ACOS /pomoćnik načelnika štaba/ (0/1) ACOS (*/nečitak original/*) COO /načelnik
operacija/ COPO /nepoznata skraćenica/ CIVPOL /rukom napisano/

UNPROFOR
Zaštitne snage
SEKTOR SEVER – TOPUSKO

CIV/AFF /Civilni poslovi/ 09/30
SEKTOR SEVER
17. septembar 1993.
OGRANIČENA DISTRIBUCIJA

Predmet: Izveštaj o situaciji u oblasti civilnih poslova br. 21

1. Poslednji izveštaj o situaciji pre ovog je CIV/AFF/08/37 od 31. avgusta 1993.
2. Danas, šestog dana nakon najintenzivnijih borbi između Hrvata i Srba od kako je UNPROFOR došao u ovaj Sektor, situacija je mirna. Čini se da nema više velikih napetosti. Čini se da je pažnja zaraćenih strana sada okrenuta ka proceni štete koju su jedni drugima naneli ili pretrpeli, te kakvi su ili kakvi će biti njihovi politički odnosi. Većina običnog sveta je, čini se, čula za najnoviji sporazum sa Hrvatima o prekidu vatre, te da se Hrvatska vojska povlači iz tri sela (Divoselo, Čitluk i Počitelj) gde je 9. januara izazvala opšti sukob duž linije fronta Sektora sever, jug i, u manjoj meri, zapad. Ovaj izveštaj o situaciji napisan je kao "post mortem" pregled sukoba koji je trajao četiri dana, s namerom da se izvuku neke pouke za misiju. Odvažna je pretpostavka reći da su nedavne borbe zaista i konačno okončane.

PREGLED OPERACIJA

3. Dva dana pre izbijanja borbi, 7. septembra, zapovednik sektora, koordinator za civilne poslove i načelnik štaba Sektora sever održali su, na naš zahtev, sastanak sa generalom Bobetkom jer su primetili da se situacija ubrzano pogoršava duž crte prekida vatre na potezu Ogulin-Gospić. Sastanak je održan iz sledećih razloga:

- (a) jedinice HV-a sve češće krše prekid vatre;
- (b) komandant HV-a na području crte prekida vatre Ogulin/Plaški upozorio je da će direktno otvarati vatru na jedinice poljskog bataljona u toj oblasti jer, po njegovim rečima, jedinice UN-a ne bi trebale da budu razmeštene na području "ružičastog pojasa", i;
- (c) obaveštenje komandanta HV-a u Operativnoj zoni Karlovac (brigadir Miljevac) da su jedinice HV-a koje dejstvuju na području od Ogulina do Gospića od sada pod direktnom komandom lično generala Bobetka.

4. Na sastanku održanom 7. septembra u Zagrebu, general Bobetko nam je izneo uveravanja da: nijedan položaj UN-a neće biti doveden u opasnost osim ukoliko se Srbi ne posluže položajima UN-a kao štitom iza kojeg bi otvarali vatru na hrvatske položaje; HV nema planova za ofanzive na području Ogulin/Plaški, ali HV namerava da uzvratit teškom vatrom kao odgovor na "neprestano granatiranje" Gospića; i Srbi i dalje predstavljaju pretnju po Sisak jer raspolažu artiljerijskim oružjem koje UNPROFOR nije preuzeo i uklonio sa tog područja. Bobetkove izjave se jasnije razumeju, s obzirom na nedavne borbe, ako se sagledaju u kontekstu onoga što on je rekao 7. aprila 1993. na prvom sastanku koji je imao sa zapovednikom Sektora sever. Na sastanku su takođe bili prisutni tadašnji zapovednik snaga Wahlgren, komandant HV-a Operativne zone Zagreb (general Stipetić) i komandant HV-a Operativne zone Karlovac (brigadir Miljevac).

5. Svrha sastanka održanog 7. aprila bila je da se razmotre predlozi Sektora sever u vezi sa tri krizna mesta duž crte prekida vatre (Blinski Kut, Mošćenica i Turanj) kao i da se postave temelji za opšti *modus operandi* duž cele crte prekida vatre u tom sektoru. Na kraju tog prvog sastanka, Bobetko je prećutno dozvolio i pokrenuo proces koji je imao za rezultat značajno pregrupisanje i jedinstveno prisustvo jedinica Sektora sever duž većeg dela crte prekida vatre. Prisustvo tih jedinica i posmatrača na osmatračkim položajima/kontrolnim punktovima na kriznim delovima crte prekida vatre bilo je, tokom nedavnih intenzivnih borbi, od ključnog značaja i verovatno je doprinelo tome da zaraćene strane na terenu na novi način počnu da poimaju ulogu UNPROFOR-a.

6. Na osnovu sporazuma obeju strana, brigadiru Hesselbergu je dozvoljeno da pregovara i zaključuje lokalne sporazume kako bi se obustavili sukobi u oblastima Banija i Kordun duž crte prekida vatre. Značajan izuzetak je crta prekida vatre na području od Ogulina do Gospića. Na sastanku u Zagrebu, 1. juna, Bobetko je jasno stavio do znanja da će "svim raspoloživim snagama napasti Korenicu ukoliko se ne obustave napadi na Gospić". Bilo je jasno da, na tom području pa sve do Ogulina, Bobetko neće prihvatiti razdvajanje snaga na osnovu lokalnih sporazuma sličnih onima koje je prihvatio u Baniji i Kordunu. Takođe je u to vreme bilo jasno da hrvatska strana neće ni razumeti niti prihvatiti poruku zapovednika sektora da će Srbi napad na Korenicu ili bilo gde drugde smatrati napadom na njihovu zajedničku teritoriju, te da će po svom nahodanju uzvratiti vatrom na hrvatske položaje duž celokupne crte prekida vatre. Međutim, Hrvati su ispoštovali obaveze koje su prihvatili na prvom sastanku Bobetka sa /starešinama/ Sektora sever, 7. aprila, u pogledu sukoba u Baniji i Kordunu.

7. Lokalni sporazum u Blinskom Kutu je uspešno sproveden. Jedinice danskog bataljona razmeštene u zoni bezbednosti uspele su da razdvoje dve zaraćene strane i time pružile konkretan primer dobro realizovanog lokalnog sporazuma. Jedinice DETARGBAT-a su uspešno razmeštene u džepu Glinska Poljana – Slana gde su okružile "obrnuti ružičast pojas" i time su postigle slično razdvajanje snaga. Jedinice poljskog bataljona su na sličan način razmeštene kako bi se izvršilo efektivno razdvajanje dveju snaga u Turanju. Francuski bataljon 1 je, po naređenju zapovednika snaga, prebačen iz Sektora jug da zameni DETARGBAT i poljski bataljon sa njihovih položaja i dužnosti. Svi bataljoni koji su učestvovali u razdvajanju snaga raspolažu dovoljnim ljudstvom i opremom da mogu da se, u slučaju da su izloženi neprijateljskoj vatri, odbrane i zadrže svoj položaj. Po naređenju zapovednika sektora, osmatrački položaji/kontrolni punktovi

morali su da se prilagode, kao dodatna mera bezbednosti, UN/nordijskim standardima utvrđivanja.

8. Zapovednik snaga, general Jean Cot, obišao je 13. septembra crtu prekida vatre u Mošćenici, područje Blinskog Kuta, i Glinsku Poljanu i izvršio inspekciju razmeštanja jedinica tokom nedavnog okršaja. Po povratku u Zagreb, uputio je generalu Hesselbergu sledeću poruku:

"Ponovo sam bio u mogućnosti da se uverim u kojoj meri vaše jedinice na terenu dobro obavljaju svoj zadatak, naročito u ovom času kada vladaju ozbiljne napetosti, krećući se među borcima ne bi li stišali njihov bes i pomogli stanovništvu.

Želeo bih da se ovaj ugledan rad više ceni na svim mestima, ali dovoljno je i to da smo uvereni da radimo zarad Mira, uprkos svim poteškoćama".

Ambasador Vollebaek je 4. septembra, pet dana pre izbijanja borbi, obišao crtu prekida vatre u Blinskom Kutu i Glinskoj Poljani i tom prilikom izneo iste zaključke kao i zapovednik snaga.

9. Dana 10. septembra, drugog dana borbi kada su one bile na svom vrhuncu, Sektor sever je izneo procenu da Srbi imaju koncentrisane snage u blizini Turnja i da možda planiraju proboj linije fronta koji drži HV do reke Mrežnice, te da rasporede svoje snage tako da imaju u vatrenom dometu sav saobraćaj od Karlovca do Rijeke – što je vitalni putni pravac između glavnih hrvatskih gradova. Pet položaja Francuskog bataljona 1 sa tog područja je bilo izloženo direktnoj vatri obeju strana. Većina hitaca ispaljenih na jedinice UN-a (80 posto po proceni zapovednika sektora) došlo je sa položaja HV-a. Pogodena su dva oklopna transportera Francuskog bataljona 1, ali šteta nije velika. Nijedna strana, međutim, nije pokušala da premesti pešadiju iza položaja UN-a. Danski bataljon je na sličnu situaciju, premda je otvarana vatra bila manjeg intenziteta, uspešno odreagovao u Blinskom Kutu i Sunji. Rezervne jedinice Francuskog bataljona 1 su pojačale i osigurale položaje UN-a na kojima se nalaze pripadnici Poljskog bataljona oko Vojnovca i Plaškog. HV je smanjio intenzitet vatre i posmatrači na položaju su ostali u svom punom sastavu.

10. Ukratko, uprkos granatiranju iz teškog oružja i pregrupisanja pešadije na položajima, nijedna strana nije prešla crtu prekida vatre i ušla u zonu odgovornosti Sektora sever. Bilo je, međutim, jasnih indicija da će se to desiti, naročito u područjima Turnja, Sunje i Plaškog. Premda se činilo da nijedna strana nije zaista nameravala da izvrši napredovanje svojih jedinica, akcije UNPROFOR-a ili postojanje crte prekida vatre su u više navrata prekinule ili sprečile otpočinjanje mera odmazde.

11. Tokom celog perioda sukoba, bilo je mirno duž međunarodne granice BiH i glavni granični prelaz u Maljevcu (Velika Kladuša) je bio otvoren. To je neverovatno s obzirom da je 27. aprila došlo do ozbiljnog sukoba kada su Srbi silom ušli u enklavu Bosanska Bojna. Prekid vatre postignut 5. jula posredstvom /starešina/ Sektora sever i zahvaljujući susretima oči u oči Srba i Muslimana iz Bihaća, nije prekršen tokom nedavnih borbi između Srba i Hrvata.

PREGLED POLITIČKE SITUACIJE

12. Iako obe strane tvrde da nisu želele da dođe do borbi, očigledno je da nijedna strana nije bila zatečena niti iznenađena onim što se desilo. Osim toga, obe strane su otvoreno jedna drugoj dale do znanja šta pripremaju ili nameravaju da urade, a zatim su to i ostvarile. Po našem mišljenju, takođe, nije slučajnost da su se borbe, čije su izbijanje ubrzali potezi hrvatske strane, odigrale tri nedelje pre obnavljanja mandata UNPROFOR-a. Hrvati su mesecima u javnosti vodili polemiku o ulozi UNPROFOR-a u područjima pod zaštitom UN-a i, kako to Hrvati vide, neadekvatnošću mandata UNPROFOR-a. Hrvatska vlada je u saopštenju za javnost izjavila koji uslovi treba da budu ispunjeni da bi se ona složila s obnavljanjem mandata. Pismo od 13. septembra koje je predsednik Tudman uputio generalnom sekretaru, navodno je objavljeno u štampi zajedno sa konkretnim zahtevima koje UNPROFOR mora da ispuni. Između ostalog se navodi i viđenje Hrvatske, a o čemu se puno govorilo, da UNPROFOR ima obavezu da:

- (a) razoruža Srbe bili oni spremni na saradnju ili ne;
- (b) Hrvatska ponovo uspostavi vlast, ako ne odmah nad svim područjima pod zaštitom UN-a, onda svakako nad "ružičastim pojasima" i;
- (c) tokom tog procesa nekako omogućiti da se raseljeni Hrvati bezbedno vrate u svoje domove i to u relativno skorom vremenskom roku (u periodu od nekoliko meseci).

13. Napadu HV-a iz Gospića na tri sela prethodio je ponovni i žestoki napad na UNPROFOR u hrvatskim medijima. Čini se da su se hrvatski novinari upustili u lov na veštice i traže sve što se UNPROFOR-u može zameriti da je uradio ili nije uradio. Jasno je da njihov motiv pružanje podrške zvaničnom zahtevu da se iz temelja promeni UNPROFOR-ov mandat, te njegova komandna i organizaciona struktura podeli u tri celine: zasebne misije za Hrvatsku, BiH i BJRM. Drugim rečima, čini se da su se Hrvati upustili u dosta uspešnu medijsku kampanju koja ima za cilj da se UNPROFOR i njegovo osoblje ocerne u očima hrvatske javnosti ne bi li, na ironičan način, prinudili misiju da postupa više u skladu sa zvaničnom politikom brze reintegracije područja pod zaštitom UN-a u ostatak Hrvatske. Izgleda da su događaji do kojih je došlo tokom nedavnih borbi zadali težak udarac hrvatskim zvaničnim aspiracijama u tom smislu.

14. Isto tako, upad HV-a iz Gospića u "medački džep" odigrao se u trenutku kada su obe strane, kako se tvrdi, bile na domak sporazuma o opštem prekidu vatre. Pregovaračke strane su 12. septembra trebale da se sastanu na jednom britanskom ratnom brodu u Jadranu kako bi se utanačile poslednje odredbe sporazuma. Izgleda da je napad HV-a pregovarački proces potisnuo u drugi plan, ako ne i potpuno ga obustavio. Na koliko dugo, pitanje je koje, možda, zavisi od toga kako Srbi vide svoju sadašnju poziciju nakon najnovijih borbi. Možda je vredno pomena da je HV uopšteno, a posebno Bobetko, postupio iz uverenja da će Srbi akciju HV-a u "medačkom džepu" shvatiti kao zaseban, ali značajan pokazatelj hrvatske vojne moći na koju bi oni morali da uzvrate frontalnim kontranapadom na samom području napada. Gledano iz sadašnje perspektive, čini se da načelnik generalštaba HV-a nije bio uveren da su Srbi spremni da uzvrate potpuno, punim snagama i svuda duž crte prekida vatre. Pre dva dana, on je izjavio za hrvatsku štampu da su "Srbi sada osetili dugu ruku Hrvatske". On je 7. septembra zatražio da istu poruku prenesemo Srbima. Mi smo to i učinili.

15. Do 18:00 sati večeras, jedinice UNPROFOR-a stacionirane u Divoselu preuzeće kontrolu nad "medačkim džepom" nakon što poslednja jedinica HV-a napusti to područje u skladu sa sporazumom koji su obe strane potpisale 15. septembra. U izveštajima o selima koja je napustio HV prenose se priče o spaljenim kućama i rasprostranjenom razaranju. Navodno, HV će se 9. juna vratiti na svoje položaje bez da je izvojevao vojnu pobedu. Intenzivna granatiranja koja sprovode Srbi iz Sektora sever, a koja su usmerena ka gusto naseljenim hrvatskim gradovima s druge strane crte prekida vatre, takode su iznela na svetlo "Ahilovu petu" same Hrvatske i pokazala kolikom vatrenom moći Srbi trenutno raspolažu. Srbi su iz toga očigledno izašli još uvereniji u sopstvenu bezbednost i koliku pretnju mogu da budu po suprotnu strani. Sa stanovišta međunarodnih odnosa, za njih je sukob u ova tri sela "dokaz" u prilog njihove često ponavljane tvrdnje da bi povratak srpskih sela pod hrvatsku vlast bio ništa drugo do katastrofalni potez.

16. Izgleda da su nedavne borbe uklonile skoro sve eventualne sumnje Srba u njihovu moć da odbiju hrvatski vojni napad izveden svim raspoloživim sredstvima. S druge strane, kad je reč o trvenjima unutar srpskog rukovodstva, moguće je da je to ojačalo one lidere koji žele da se isključivo oslone na "krajiske Srbe", bez da se otvoreno oslanjaju na vojnu pomoć bosanskih Srba ili Beograda. Drugim rečima, na osnovu iskustva iz ovog sukoba, Srbi su, čini se, uvereni da mogu sami da se brane bez da su im potrebna pojačanja pešadije. A kad je reč o žalbi Hrvatske, o kojoj se puno govorilo u javnosti, da jedinice dolaze izvan područja pod zaštitom UN-a, čini se da je to bespredmetno pitanje budući da su se, tokom ovih borbi, obe strane isključivo koristile teškim naoružanjem iz kog su otvarali vatru na naseljenja područja.

PROGNOZA

17. Nedavne borbe i aktivno učešće UNPROFOR-a, od nivoa zapovednika snaga do jedinica na posmatračkim mestima/kontrolnim punktovima, verovatno predstavljaju prekretnicu u radu ove misije. U operativnom smislu, srpska strana je možda povratila deo poverenja koji je izgubila nakon 22. januara. UNPROFOR je ostao na svojim položajima, a zapovednik snaga je pokazao spremnost da odlučno postupa. Novost da su se jedinice HV-a zapravo uspele povući iz sela u relativno kratkom vremenskom roku ovde je primljena uz pomešana osećanja neverice i olakšanja.

18. Dok se sa jedne strane odnos UNPROFOR-a i Srba verovatno poboljšao nakon poslednjih borbi, sumnjam da je to slučaj i sa Hrvatima. Za očekivati je da će Srbi biti tvrde stava tokom pregovora u okviru Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i da će pokušati da pridobiju UNPROFOR za svoje političke aspiracije a jedno od njih će, nema sumnje, biti da imaju pravo da budu konsultovani pre donošenja odluke Saveta bezbednosti o eventualnoj promeni mandata UNPROFOR-a. UNPROFOR-u predstoje teška vremena.

S poštovanjem

/potpis/

Charles Kirudja, koordinator za civilne poslove, Sektor sever

ZA: g. C. Thornberryja, načelnika za civilne poslove, UNPROFOR ZAGREB

dostaviti: komandantu Sektora
načelniku Civilne policije UN-a
višem vojnom posmatraču
M&AO /nepoznata skraćena/
Danskom bataljonu
Poljskom bataljonu
Francuskom bataljonu
UNHCR-u /Visoki komesarijat UN-a za izbeglice/